

Ovi nas primeri možda približavaju odgovoru na tvoje pitanje. Mislim da je važno stalno imati u vidu da nacionalizam nije tek kulturno odrediv skup vrednosti, stavova i emocija koji se fokusiraju na pripadništvo grupi. Nacionalizam je oblik borbe za političku vlast i – najvažnije – oblik opravdavanja političke vlasti, pre nego li kulturni sentiment. Drugim rečima, nacionalizam je primarno važan kao pravno i ideološki uobličen obavezujući skup smernica o tome kako se ima koristiti državna vlast. Država – aparat prinude, norme, ličnosti – opravdava se kao instrument zaštite Grupe. Naravno, mi možemo skeptično ukazivati na to da je Grupa tek ‘zamišljena zajednica’, da su temelji i oblici reprodukcije njenog ‘jedinstva’ tek ideološke tlapnje, ali se takvom kritikom ne postiže mnogo. Nacionalistička fikcija u rukama represivnog aparata postaje prvorazredna politička činjenica.

Pošto stvari tako stoje, šta su po vama najveće opasnosti koje nam prete od sada već ozbiljnih najava da će se politička elita ponovo upustiti u ustavno kreiranje. Ovo vas pitam imajući u vidu i to da zastupate tezu da se ustavna demokratija, uprkos svojim univerzalnim moralnim temeljima, ne može posmatrati izolovano od posebnih konteksta u kojima se želi uspostaviti. Dakle, kako vidite domaći kontekst, i šta bi neki dobronamerni ustavotvorci morali posebno imati u vidu pri donošenju novog ustava?

Kad političke elite pomenu ideju o promeni ustava, građani imaju pravo da očekuju i zahtevaju da im se prvo objasne razlozi za takvu inicijativu. Dakle, pitanje zašto bi nam trebao novi ustav ili delimična revizija postojećeg, dolazi na samom početku. Primat ovog pitanja izvodi se iz važnosti ustava. To je akt koji definiše temeljne koordinate života u političkoj zajednici, od karaktera državne vlasti, do statusa svakog čoveka. Zato kad oni koji su na vlasti kažu ‘menjaćemo ustav’, svako od nas treba da se pita šta će to značiti za našu pretpostavljenu slobodu, našu pretpostavljenu ravnopravnost sa drugim ljudima, naše posebne identitete (na primer, nacionalne, regionalne, ili polne), kako će izgledati obavezujući okviri u kojima ćemo uređivati naše odnose u različitim oblastima društvenog života (recimo, u ekonomiji, obrazovanju ili zdravstvu), te konačno kako će biti organizovana i kako će funkcionisati država, što uključuje i pitanje legitimnih granica državne represije. To su sve pitanja koja su relevantna za svako društvo u kome se najavljuje promena ustava. Drugo, mi od pokretača očekujemo da nam objasne kako se njihova inicijativa odnosi spram konkretnog stanja u našoj državi i društvu. Jednostavno, šta je to što treba menjati u položaju svakog čoveka, u socijalnim odnosima, ili u organizaciji političke vlasti danas i ovde? Zašto to treba menjati, zašto bi promene trebale da budu baš takve kakve pokretači predlažu, i kako će se te promene odraziti na naše živote? Kakvom se boljitku možemo nadati? Objašnjenja i razlozi što bi ih ponudili inicijatori trebali bi biti tek okvir za raspravu. Bitno je, između ostalog, da oni koji su trenutno na vlasti ne bi u toj raspravi smeli imati nikakvu privilegovanu poziciju, niti u formulisanoj razloga, sadržaja i dometa revizije, niti u vođenju rasprave, niti u konačnom činu formalnog usvajanja ustavnih promena: ustavno pitanje nije i ne sme biti domen vladavine trenutne političke većine, sve i ako je ta većina demokratski legitimna i ako skrupulozno poštuje demokratska pravila.

Kako se sve to odnosi na ustavno pitanje u Srbiji?

U Srbiji je situacija u vezi sa inicijativom za ustavnu reviziju prilično konfuzna. Konfuzija je dvovrsna: sadržinska i proceduralna. Prošle godine su krenule nekakve najave, uglavnom iz Srpske napredne stranke, gde se ustavne promene stavljaju u kontekst neophodnosti ‘ozbiljne reforme političkog sistema’. Načelno se možemo složiti s idejom o potrebi reforme. Međutim, u oficijelnom političkom govoru ‘ozbiljna reforma političkog sistema’ izgleda tek kao fraza čije značenje izmiče i onima koji je ponavljaju. Priča o promeni Ustava zasad je sadržinski gotovo potpuno prazna. Jedna od retkih konkretnih inicijativa tiče se smanjenja